

การพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

The Development of Islamic Studies Curriculum in Higher Education

Institutions that is accommodated with the Thai society context

อดิศักดิ์ นุชมี*

วันรับบทความ 3 พฤษภาคม 2565 / วันตอบรับบทความ 8 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการและความคาดหวังของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษา นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรนานาชาติ และนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรังสิตที่มีต่อการเปิดหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับอุดมศึกษา 2) เพื่อเปรียบเทียบความต้องการและความคาดหวังของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษากับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรนานาชาติ 3) เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย และ 4) เพื่อพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย นักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 945 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การสนทนากลุ่มย่อย

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการรายวิชาในด้านศาสตร์ต่าง ๆ ที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตรอิสลามศึกษาในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.85$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า รายวิชาด้านศาสตร์การจัดการฮาลาลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}=4.04$) รองลงมาคือ รายวิชาด้านศาสตร์ภาษาอาหรับ ($\bar{x}=3.78$) และรายวิชาด้านศาสตร์อิสลามศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x}=3.75$) และความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรอิสลามศึกษาในภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังต่อหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.20$) โดยความคาดหวัง

*อาจารย์ประจำภาควิชามนุษยศาสตร์ วิทยาลัยศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

บทความวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานวางแผนและพัฒนา มหาวิทยาลัยรังสิต

ด้านบุคลากรและคณาจารย์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ =4.35) รองลงมา คือ ความคาดหวังด้านคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ ($\bar{x}$ =4.22) และความคาดหวังด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x}$ =3.91) 2) นักเรียนหลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษา และหลักสูตรชานะวีย์มีความต้องการในรายวิชาที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตรในศาสตร์ด้านการจัดการฮาลาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความคาดหวังต่อหลักสูตรอิสลามศึกษาของนักเรียนหลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษา ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ ด้านบุคลากร คณาจารย์ และ ด้านคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ไม่แตกต่างกัน 3) รูปแบบหลักสูตรอิสลามศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบดังนี้ (1) การกำหนดเป้าหมาย (Goal) (2) การวิเคราะห์พื้นฐานและความต้องการ (Analysis) (3) การกำหนดเนื้อหาสาระ (Content) (4) การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ (Experience) (5) การกำหนดวิธีสอน (Method) (6) การกำหนดสื่อและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ (Media & Facility) และ(7) การประเมินผล (Evaluation) 4) หลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย จำนวน 135 หน่วยกิต ประกอบด้วย (1) วิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต (2) วิชาเฉพาะ 99 หน่วยกิต ซึ่งประกอบด้วย วิชาพื้นฐานวิชาชีพ 33 หน่วยกิต วิชาชีพบังคับ 51 หน่วยกิต และ วิชาชีพเลือก 15 หน่วยกิต (3) วิชาเลือกเสรี 6 หน่วยกิต สำหรับหมวดวิชาเฉพาะ 99 หน่วยกิต ประกอบด้วย (1) พื้นฐานวิชาชีพ 33 หน่วยกิต (2) วิชาชีพบังคับ 51 หน่วยกิต และ(3) วิชาชีพเลือก 15 หน่วยกิต โดยเลือกเรียนจากกลุ่มวิชาการจัดการฮาลาล กลุ่มวิชาอิสลามศึกษา และกลุ่มวิชาภาษาอาหรับ

คำสำคัญ : การพัฒนา หลักสูตร อิสลามศึกษา สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

that accommodated with Thai society context had objectives to: 1) Study the needs and expectations of the upper secondary level students in integrated Islamic studies school, the Thanawi students (the students in pre-undergraduate Islamic school), and undergraduate students in Rangsit University towards the present of Islamic studies programs in higher education. 2) Compare the needs and expectations of the upper secondary level students in Integrated Islamic Studies school and the Thanawi students. 3) Develop a model of Islamic studies

in Thai higher education level. And 4) Develop an Islamic studies curriculum that accommodated with the Thai social context. The study was based on total 945 samples that consisted high school students, Thanawi students, Rangsit University students, and qualified persons. The methodologies were questionnaires and group discussion interview. The data and statistical analysis were percentage, mean, and standard deviation.

The results showed that:

1) The sample group had a high average level of requirements in various sciences that should be included in the Islamic studies curriculum ($\bar{x}$ =3.85). In detail, the Halal management science had the highest average ($\bar{x}$ =4.04) followed by Arabic language ($\bar{x}$ =3.78). Besides, the Islamic studies had the lowest average ($\bar{x}$ =3.75).

The expectation level of the Islamic studies curriculum was high ($\bar{x}$ =4.20). In detail, the expectation toward the quality of staffs and faculties had the highest average ($\bar{x}$ =4.35) followed by the desirable graduate characteristics ($\bar{x}$ =4.22). In addition, the expectation for curriculum and learning management had the lowest mean ($\bar{x}$ =3.91).

2) The needs of the upper secondary level students in Integrated Islamic Studies school and the Thanawi students had a statistically significant difference at the .05 level for the requirements for the subjects that should be included in the curriculum in Halal Management. The expectation of upper secondary level students in Integrated Islamic Studies school and the Thanawi students was not different.

3) The model of Islamic studies had following components: (1) goal setting (2) fundamental and requirements analysis (3) content setting (4) learning experiences (5) teaching methods (6) media and facility supports and (7) evaluations.

4) The Islamic studies curriculum in higher education institution that is accommodated with the Thai society context consists 135 total credits that comprising (1) fundamental courses 30 credits, (2) specific courses 99 credits and

(3) elective courses (15 credits). The 99 credits specific courses includes basic vocational courses 33 credits, compulsory vocational courses 51 credits, and free elective vocational courses 6 credits. The study program is classified into Halal Management, Islamic Studies, and Arabic language program.

Keywords: Curriculum Development, Islamic studies, Higher Education Institutions

บทนำ

สังคมโลกยุคปัจจุบันได้พัฒนาสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นยุคสมัยที่บุคคลต่างตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนศาสนาอิสลามที่ได้เรียกร้องมนุษย์ให้ปฏิรูปสังคมด้วยความรู้มาอย่างยาวนาน ดังนั้น คำสอนพื้นฐานของศาสนาอิสลามจึงส่งเสริมให้มนุษย์เรียนรู้และใช้สติปัญญาในการวินิจฉัยเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมภายใต้กรอบแนวคิดที่ไม่ขัดแย้งกับหลักการศาสนา อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของยุคสมัยทำให้กระบวนการศึกษาเรียนรู้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

หลักสูตรเป็นสิ่งที่กำหนดโครงสร้างของการเรียนและโครงสร้างของชุดวิชา หากมีการจัดหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนก็จะบรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน นอกจากนี้ ควรมีการวางแผนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม และเป็นการปรับปรุงหลักสูตรให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (พวงผกา วรรณระพี และ โสภณ ผลประพตติ, 2553)

ความคาดหวังเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งอันเป็นผลมาจากการได้รับการตอบสนองต่อแรงจูงใจหรือความต้องการที่มีผลต่อความสำเร็จของการเรียนการสอน หากผู้เรียนมีความคาดหวังในการจัดการเรียนการสอนด้านหลักสูตร ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านปัจจัยเกื้อหนุนในระดับสูงหรือคาดหวังไว้มาก เมื่อมาสัมผัสกับการเรียนสอนแล้วพบว่า ระบบการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากกว่าที่คาดหวัง ก็จะมีคามพึงพอใจสูง (รัชดา ธรรมเจริญ , วิทวัส ดิษยะศริน สัตยารักษ์ และ เจตน์สถุขฎี สังขพันธ์, 2557)

มหาวิทยาลัยรังสิต เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีความตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการศึกษา จึงได้มีการเปิดหลักสูตรอิสลามศึกษาเมื่อปลายปีการศึกษา 2549 เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสศึกษาศาสตร์เกี่ยวกับอิสลาม โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ในสังคมไทยและสังคมโลก ซึ่งเปิดสอนครั้งแรกในปีการศึกษา 2550

หลังจากเปิดการเรียนการสอนครบ 5 ปีการศึกษา จึงได้มีการปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคมที่มุ่งเน้นให้มีการเรียนการสอนภาษาอาหรับมากขึ้น และพัฒนา “หลักสูตรอิสลามศึกษา” เป็น “หลักสูตรอิสลามศึกษาและภาษาอาหรับ” และในปีการศึกษา 2559 มีการปรับปรุงหลักสูตรอีกครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มตามความต้องการของสังคม และเปลี่ยนชื่อหลักสูตรเป็น “หลักสูตรวิทยาการอิสลามและอาหรับศึกษา” โดยเริ่มจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2560 เป็นต้นมา (วิศรุต เลาะวิถิ, 2561)

สำหรับสภาพการณ์ปัจจุบันการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษามีความจำเป็นต้องพัฒนา และปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้ทันสมัยและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (Thailand Qualifications Framework: TQF) เพื่อให้หลักสูตรสามารถจัดการเรียนการสอนที่ได้มาตรฐาน และสร้างการเรียนรู้ให้ตรงต่อความต้องการของผู้เรียนในฐานะผู้รับบริการทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558) ในปัจจุบันพบว่า กระบวนการพัฒนาทางวิชาการ หลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาล้าสมัยไม่เป็นสากล ไม่บูรณาการและไม่ปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้สอดคล้องตามสถานการณ์และบริบทปัจจุบัน ขาดแคลนคณาจารย์ที่มีคุณภาพ ขาดการส่งเสริมและการสนับสนุนการทำวิจัย ส่งผลสำคัญให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษาไม่สามารถพัฒนาไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560)

การจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรอิสลามศึกษามีความโดดเด่นในด้านการสร้างผู้เรียนให้มีความรู้ควบคู่คุณธรรมและเชื่อมั่นในศรัทธาอันบริสุทธิ์ การจัดการศึกษาอิสลามในทุกระดับจึงเน้นการเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตที่มีความสมดุล และยกระดับความเป็นมนุษย์ของทุกคนสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2558) อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้ในสาขาอิสลามศึกษาก็เป็นหนึ่งในหลายสาขาวิชาที่จำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการปฏิรูป ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย เนื่องจากอิสลามศึกษาเป็นสาขาวิชาที่ผลิตบัณฑิตที่รองรับการมีหน้าที่หลากหลายสถานะในสังคม กลุ่มคนเหล่านี้จะเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนสถาบันทางศาสนาอิสลามทั้งในระดับพื้นที่และในระดับประเทศ การจัดการเรียนการสอนในสาขาอิสลามศึกษาจึงไม่ได้เป็นเพียงรูปแบบการเรียนที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคมหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงไปยังความเชื่อความศรัทธาต่อศาสนา และมีความสำคัญต่อความยั่งยืนของสังคมในอนาคต (จารุวัจน์ สองเมือง, 2558) ดังนั้น จึงจำเป็นต้องส่งเสริมและ

กระตุ้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของตนเองให้มีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความก้าวหน้าของยุคสมัย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยในฐานะผู้จัดทำหลักสูตร ผู้จัดการเรียนการสอน จึงมีความสนใจศึกษาความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียน คือ นักเรียนที่มีความสนใจศึกษาต่อในหลักสูตรอิสลามศึกษา และนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยรังสิต เพื่อได้ทราบความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียน และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้มาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร การจัดการศึกษาของหลักสูตร ตลอดจนการประกันคุณภาพการศึกษาตามนโยบายของมหาวิทยาลัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการรายวิชาที่ควรบรรจุในหลักสูตรอิสลามศึกษาและความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรอิสลามศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษา นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรนานาชาติ และนักศึกษาในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรังสิต

2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการรายวิชาที่ควรบรรจุในหลักสูตรอิสลามศึกษาและความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรอิสลามศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษา กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหลักสูตรนานาชาติ

3. เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

4. เพื่อพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษาในกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และจังหวัดใกล้เคียง จำนวนประมาณ 4,000 คน จากโรงเรียน 7 แห่ง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหลักสูตรนานาชาติในกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และจังหวัดใกล้เคียง จำนวนประมาณ 1,000 คน จากโรงเรียน 10 แห่ง และนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรังสิตจากคณะและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับอิสลามศึกษา การจัดการฮาลาลและภาษาอาหรับ และผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาความต้องการและความคาดหวัง กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ใช้ตารางสำเร็จรูปของยามาเน โดยมีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ความเชื่อมั่น 95% และผู้วิจัยยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ $\pm 5\%$ จำแนกกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ 1 ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษา จำนวน 364 คน 2) นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรนานาชาติ จำนวน 286 คน 3) นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรังสิต ในคณะและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับอิสลามศึกษาและภาษาอาหรับ จำนวน 286 คน

กลุ่มที่ 2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย จากผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านอิสลามศึกษา ด้านการจัดการฮาลาล และด้านภาษาอาหรับ จำนวน 9 คน โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการและความคาดหวังของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยข้อมูล 4 ส่วน คือ 1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) แบบสอบถามความต้องการในรายวิชาที่ควรบรรจุในหลักสูตร 3) แบบสอบถามความคาดหวังของผู้ตอบแบบสอบถามต่อหลักสูตรอิสลามศึกษา 4) แบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรายวิชาที่ควรเพิ่ม และข้อเสนออื่น ๆ เกณฑ์ความคิดเห็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มากปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยเครื่องมือวิจัยที่พัฒนาขึ้นได้ผ่านการหาความเที่ยงตรงของแบบสอบถามจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน และพัฒนาคุณภาพ ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความครอบคลุมครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.67

2. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง นำไปใช้กับการสนทนากลุ่มย่อยผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านอิสลามศึกษา ด้านการจัดการฮาลาล และด้านภาษาอาหรับ จำนวน 9 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบวิเคราะห์สาระ ได้แก่ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสารใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการจัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อให้ได้ข้อสรุปต่าง ๆ ในการศึกษา เช่น แนวทางการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบหลักสูตรและโครงสร้างของหลักสูตร เป็นต้น

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยเดินทางไปแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมด้วยตนเอง และบางส่วนใช้ส่งแบบสอบถามทางออนไลน์เนื่องจากโรงเรียนจัดการเรียนการสอนออนไลน์ เพราะอยู่ในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา หรือโควิด-19

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

1. ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสนทนากลุ่มย่อยของผู้เชี่ยวชาญใช้การวิเคราะห์สาระ (Content Analysis) เพื่อให้ได้ประเด็นสำคัญของหลักสูตร

2. ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม เพื่อสำรวจความต้องการและความคาดหวังของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย โดยมีขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรและแนวทางการปรับปรุงหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 สำรวจความต้องการและความคาดหวังของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 กลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 นำผลที่ได้จากการสำรวจความต้องการและความคาดหวังของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 3 กลุ่ม มาวิเคราะห์และจัดทำเป็นโครงร่างของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 นำโครงร่างหลักสูตรอิสลามศึกษาที่พัฒนาขึ้น นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 4 ด้าน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านอิสลามศึกษา ด้านการจัดการฮาลาล และด้านภาษาอาหรับ ด้วยกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 5 นำโครงร่างหลักสูตรมาปรับปรุงตามความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สมบูรณ์ เพื่อให้ได้รูปแบบและหลักสูตรที่เป็นมาตรฐานและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความต้องการรายวิชาที่ควรบรรจุในหลักสูตรอิสลามศึกษาและความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรอิสลามศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษา นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตร

ชานะวีร์ และนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรังสิตที่มีต่อการเปิดหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับอุดมศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 936 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 599 คน คิดเป็นร้อยละ 64.00 และเป็นเพศชาย จำนวน 337 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00 ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 15-20 ปี จำนวน 742 คน คิดเป็นร้อยละ 79.27 มีอายุตั้งแต่ 21-25 ปี จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 19.98 และมีอายุ 26 ปีขึ้นไป จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 0.75 ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน คิดเป็นร้อยละ 42.74 จังหวัดอื่น ๆ 382 คน คิดเป็นร้อยละ 40.81 และมีภูมิลำเนาอยู่ในปริมณฑล 154 คน คิดเป็นร้อยละ 16.45

จากความต้องการในรายวิชาที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย พบว่า นักเรียนและนักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.85$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า รายวิชาด้านศาสตร์การจัดการฮาลาลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}=4.04$) รองลงมา คือ รายวิชาด้านศาสตร์ภาษาอาหรับ ($\bar{x}=3.78$) และความต้องการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ รายวิชาด้านศาสตร์อิสลามศึกษา ($\bar{x}=3.75$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มตัวอย่าง พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษา มีความต้องการศาสตร์ด้านการจัดการฮาลาล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.15$) รองลงมา คือ ศาสตร์ด้านอิสลามศึกษา ($\bar{x}=3.88$) และศาสตร์ที่มีค่าเฉลี่ยความต้องการต่ำสุด คือ ศาสตร์ด้านภาษาอาหรับ ($\bar{x}=3.79$)

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรชานะวีร์ มีความต้องการศาสตร์ด้านการจัดการฮาลาล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.35$) รองลงมาคือ ศาสตร์ด้านภาษาอาหรับ ($\bar{x}=4.09$) และศาสตร์ที่มีค่าเฉลี่ยความต้องการต่ำสุด คือ ศาสตร์ด้านอิสลามศึกษา ($\bar{x}=3.99$)

นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรังสิต มีความต้องการศาสตร์ด้านการจัดการฮาลาล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.58$) รองลงมาคือ ศาสตร์ด้านภาษาอาหรับ ($\bar{x}=3.44$) และศาสตร์ที่มีค่าเฉลี่ยความต้องการต่ำสุด คือ ศาสตร์ด้านอิสลามศึกษา ($\bar{x}=3.35$)

สำหรับผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังต่อหลักสูตรอิสลามศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.20$) โดยความคาดหวังด้านบุคลากรและคณาจารย์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}=4.35$) รองลงมา คือ ความคาดหวังด้านคุณลักษณะของบัณฑิตที่

พึงประสงค์ ($\bar{x}=4.22$) และความคาดหวังด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x}=3.91$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มตัวอย่าง พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษา มีความคาดหวังต่อหลักสูตรอิสลามศึกษาในด้านบุคลากรและคณาจารย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.85$) รองลงมาคือ ด้านคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ($\bar{x}=3.85$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยความคาดหวังต่ำสุดคือ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x}=3.85$)

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรนานาชาติ มีความคาดหวังต่อหลักสูตรอิสลามศึกษาในด้านบุคลากรและคณาจารย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.85$) รองลงมาคือ ด้านคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ($\bar{x}=3.85$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยความคาดหวังต่ำสุดคือ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x}=3.85$)

นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรังสิต มีความคาดหวังต่อหลักสูตรอิสลามศึกษาในด้านบุคลากรและคณาจารย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.20$) รองลงมาคือ ด้านคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ($\bar{x}=4.12$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยความคาดหวังต่ำสุดคือ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x}=3.78$)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความต้องการรายวิชาที่ควรบรรจุในหลักสูตรอิสลามศึกษาและความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรอิสลามศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษากับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรนานาชาติ พบว่า

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความต้องการในรายวิชาที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตรระหว่างนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษากับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรนานาชาติ ดังนี้

ความต้องการในรายวิชาที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ศาสตร์ด้านอิสลามศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	4.758	2	2.379	2.061	0.129
	ภายในกลุ่ม	326.701	283	1.154		
	รวม	331.46	285			
ศาสตร์ด้านภาษาอาหรับ	ระหว่างกลุ่ม	1.151	2	0.575	0.387	0.679
	ภายในกลุ่ม	420.38	283	1.485		
	รวม	421.531	285			

ศาสตร์ด้านการจัดการ ฮาลาล	ระหว่างกลุ่ม	10.116	2	5.058	3.853	0.022*
	ภายในกลุ่ม	371.481	283	1.313		
	รวม	381.596	285			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	4.444	2	2.222	1.915	0.149
	ภายในกลุ่ม	328.374	283	1.16		
	รวม	332.819	285			

*p < .05 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความต้องการรายวิชาที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษากับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรชานะวีรีย พบว่า ความต้องการรายวิชาในศาสตร์ด้านการจัดการฮาลาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนศาสตร์ด้านอิสลามศึกษาและศาสตร์ด้านภาษาอาหรับไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรอิสลามศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษากับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรชานะวีรีย ดังนี้

ความคาดหวังที่มีต่อ หลักสูตรอิสลามศึกษา	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านหลักสูตรและสาระ การเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	3.357	2	1.679	1.72	0.181
	ภายในกลุ่ม	276.282	283	0.976		
	รวม	279.639	285			
ด้านบุคลากร คณาจารย์	ระหว่างกลุ่ม	1.522	2	0.761	0.881	0.415
	ภายในกลุ่ม	244.406	283	0.864		
	รวม	245.929	285			
ด้านคุณลักษณะบัณฑิต ที่พึงประสงค์	ระหว่างกลุ่ม	1.11	2	0.555	0.66	0.517
	ภายในกลุ่ม	237.729	283	0.84		
	รวม	238.839	285			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	1.406	2	0.703	0.886	0.414
	ภายในกลุ่ม	224.719	283	0.794		
	รวม	226.125	285			

*p < .05 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังต่อหลักสูตรอิสลามศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษากับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรชานะวี๋ย ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ ด้านบุคลากร คณาจารย์ และ ด้านคุณลักษณะ บัณฑิตที่พึงประสงค์ไม่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับอุดมศึกษา ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์รูปแบบการสร้างหลักสูตรของนักการศึกษาทั้งในและ ต่างประเทศจำนวน 8 รูปแบบ (Oliva,1997; Saylor & Lewis, W.M.; Taba,1962; Tyler,1950; อารง บัวศรี, 2542; ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2554; วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554; สัจด์ อุทรานันท์, 2532) แล้ว นำมาวิเคราะห์ร่วมกับผลการศึกษาความต้องการและความคาดหวังของ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษา นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรชานะวี๋ย และนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิตที่ลงทะเบียน เรียนในคณะและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับอิสลามศึกษา การจัดการฮาลาล และภาษาอาหรับ พัฒนาเป็นรูปแบบหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ดังนี้

ภาพแสดงรูปแบบหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาความต้องการและความคาดหวังของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษา นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรนานาชาติ และนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิตที่ลงทะเบียนเรียนในคณะและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับอิสลามศึกษา การจัดการฮาลาล ภาษาอาหรับ และผลการแสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) พัฒนาเป็นหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ดังนี้

โครงสร้างหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยตามโครงสร้างของมหาวิทยาลัยรังสิต ประกอบด้วย (1) วิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต (2) วิชาเฉพาะ 99 หน่วยกิต (3) วิชาเลือกเสรี 6 หน่วยกิต รวมทั้งสิ้น 135 หน่วยกิต

สำหรับหมวดวิชาเฉพาะ 99 หน่วยกิต ประกอบด้วย (1) พื้นฐานวิชาชีพ 33 หน่วยกิต (2) วิชาชีพบังคับ 51 หน่วยกิต และ(3) วิชาชีพลูกเลือก 15 หน่วยกิต โดยเลือกเรียนจากกลุ่มวิชาดังต่อไปนี้ คือ กลุ่มวิชาการจัดการฮาลาล กลุ่มวิชาภาษาอาหรับ และกลุ่มวิชาอิสลามศึกษา

สาระสำคัญของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น คือเพิ่มรายวิชาการจัดการฮาลาลในหมวดวิชาเฉพาะ วิชาชีพบังคับ และวิชาชีพลูกเลือก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาความต้องการในรายวิชาที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตรอิสลามศึกษาของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เพื่อให้บัณฑิตมีคุณสมบัติและมีศักยภาพมากขึ้น สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการประกอบอาชีพด้านธุรกิจฮาลาลหรือกิจการฮาลาล ซึ่งอาจเป็นพนักงานดูแลระบบฮาลาลประจำสถานประกอบการที่ขอรับรองมาตรฐานฮาลาล เป็นเจ้าหน้าที่ของฝ่ายกิจการฮาลาล ผู้ตรวจประเมินรับรองกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ฮาลาล ที่ปรึกษาหรือผู้ตรวจติดตามประจำสถานประกอบการที่ขอรับรองมาตรฐานฮาลาล

นอกจากการเพิ่มรายวิชาศาสตร์ด้านการจัดการฮาลาลแล้ว ยังมีการเพิ่มรายวิชาในศาสตร์ด้านอิสลามศึกษาและศาสตร์ด้านภาษาอาหรับ เพื่อให้นักศึกษาได้เลือกเรียนในศาสตร์ที่ตนสนใจ เช่น วิชาประกันภัยในอิสลาม การเผยแผ่อิสลามในสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยสื่อใหม่ ประเด็นปัญหาร่วมสมัย ภาษาอาหรับสำหรับบริการทางการแพทย์ และภาษาอาหรับมัคคุเทศก์ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสองหลักสูตรและนักศึกษามีความต้องการรายวิชาในศาสตร์ด้านต่าง ๆ ที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตรอิสลามศึกษาใน

สถาบันอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ารายวิชาด้านศาสตร์การจัดการฮาลาลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในศาสตร์ด้านการจัดการฮาลาลมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่าบริบทของสังคมไทยและความต้องการของผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงความต้องการจากเดิม ที่นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการศึกษาเฉพาะศาสตร์ด้านอิสลามศึกษาและภาษาอาหรับเพื่อใช้ในการปฏิบัติ แต่ปัจจุบันผู้เรียนส่วนใหญ่เห็นว่าการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพหลังจบการศึกษาเป็นเรื่องที่สำคัญ และศาสตร์ด้านการจัดการฮาลาลเป็นศาสตร์ที่กำลังได้รับความนิยมและสนใจจากผู้ประกอบการต่าง ๆ ในการผลิตสินค้าและการบริการตามมาตรฐานฮาลาล เพื่อการจัดจำหน่ายไปยังกลุ่มประเทศมุสลิมและผู้ที่มีนิกายศาสนาอิสลามจากทั่วทุกมุมโลก ซึ่งมีประชากรเป็นจำนวนมาก และมีศักยภาพทางเศรษฐกิจสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Pew Research Center พบว่า ระหว่างปี 2553–2593 ประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามมีแนวโน้มเติบโตเร็วกว่าศาสนาอื่น ๆ และคาดว่าจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 2.8 พันล้านคนในปี 2593 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 29.67 ของประชากรโลกทั้งหมด (<http://www.tpsoc.moc.go.th/th/node/11095>, สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2565)

เมื่อพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบถึงความต้องการของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษากับหลักสูตรชานะวีรีย พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสองหลักสูตร ให้ความสำคัญด้านศาสตร์การจัดการฮาลาลมากที่สุดเช่นกัน เนื่องจากมีโอกาสด้านการประกอบอาชีพได้มากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการฮาลาล และธุรกิจฮาลาลที่มีโอกาสเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น งานวิจัยเรื่อง “บทบาทอาหารฮาลาลในมิติของบัญญัติอิสลามและเศรษฐกิจ” ของทวี นุ้ยพอม ผลการวิจัย พบว่า อาหารฮาลาลมีบทบาทที่สำคัญในมิติทางอุตสาหกรรมการผลิต เนื่องจากมุสลิมเป็นผู้บริโภครายใหญ่ของโลก ทำให้หลาย ๆ ภูมิภาคตื่นตัวที่จะดำเนินอุตสาหกรรมการผลิตเกี่ยวกับอาหารฮาลาล และมีมิติทางธุรกิจส่งออก ปัจจุบันอาหารฮาลาลไม่เพียงแต่การผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น โลกปัจจุบันเชื่อมโยงเข้าด้วยกันด้วยระบบตลาด อาหารฮาลาลจึงเป็นที่สนใจของธุรกิจส่งออกเป็นอย่างมาก ผลการศึกษานี้สามารถกระตุ้นให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาหาร ฮาลาลทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับอาหารฮาลาลมากยิ่งขึ้น (ทวี นุ้ยพอม, มะรอนิง สาละมิง, 2561) และงานวิจัยเรื่อง “ศักยภาพและความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลของจังหวัดท่องเที่ยวหลักในประเทศไทย” พบว่า จังหวัดท่องเที่ยวหลักที่มีศักยภาพและความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาล อยู่ในระดับสูง ได้แก่ เชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี และภูเก็ต สำหรับ จังหวัดนครราชสีมา มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง และมีความพร้อมอยู่ในระดับต่ำ ปัญหา และอุปสรรคที่พบด้านบุคลากร คือ ขาดความรู้ความเข้าใจหลักการให้บริการ

ตามหลักศาสนาอิสลาม และด้านการจัดการ (อาภาภรณ์ สุขหอม และคณะ, 2563) และเมื่อพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบถึงความคาดหวังของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของทั้งสองหลักสูตร พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีความคาดหวังต่อหลักสูตรอิสลามศึกษา ด้านบุคลากร และคณาจารย์ ในประเด็นความคาดหวังว่าคณาจารย์มีความพร้อมในการให้คำปรึกษา แนะนำ และสนับสนุนการเรียนการสอน มากที่สุด หมายความว่าผู้เรียนให้ความสำคัญกับคณาจารย์ มากกว่าด้านการพัฒนาผู้เรียน และด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาดา สุดจิตร์ ที่กล่าวว่าคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ คุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านบุคลิกภาพ ด้านวิชาการ ด้านการวัดผลและประเมินผลและด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน (สุชาดา สุดจิตร์, 2562)

จากผลการศึกษาความต้องการของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรสามัญบูรณาการอิสลามศึกษา หลักสูตรชานะวีรีย์ และนักศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต และผลการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) พบว่า ปัญหาที่นักเรียนลงทะเบียนเรียนในสาขาวิชาอิสลามศึกษาของแต่ละมหาวิทยาลัยมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นสาเหตุให้หลักสูตรอิสลามศึกษาต้องมีการพัฒนาหลักสูตรขึ้นใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทของสังคมไทย และจากการศึกษาพบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีแนวคิดที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่เรียนรู้เพื่อการปฏิบัติตน กลายเป็นเรียนรู้เพื่อการทำงาน ประกอบอาชีพ การเรียนในหลักสูตรอิสลามศึกษาที่มีเพียงรายวิชาอิสลามศึกษาจึงไม่สามารถตอบโจทย์ด้านการประกอบอาชีพของผู้เรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง สาเหตุการลดลงของจำนวนนักศึกษา และแนวทางเลือกในการปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า สาเหตุการลดลงของจำนวนนักศึกษามาจากโครงสร้างประชากรของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่สามารถเรียนรู้ได้หลายช่องทางและสะดวกขึ้น กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับหลักสูตรที่ตรงตามความต้องการ และมีความทันสมัย ชื่อเสียงของสถาบัน การมีโอกาสดำเนินการศึกษาดังนั้น แนวทางการปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ควรที่จะปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรที่ตรงตามความต้องการและทันสมัย การมอบทุนการศึกษาหรือส่วนลด (อวภาส ฉันทศาสตร์รัศมี และมุสตี พลสารัมย์, 2562) ดังจะเห็นได้จากหลายมหาวิทยาลัยที่ปรับหลักสูตรอิสลามศึกษา เป็นหลักสูตรการบริหารธุรกิจอิสลาม และหลักสูตรการจัดการระบบกิจการฮาลาล (Halal System

Management) เพื่อยกระดับศักยภาพและผลิตบุคลากรด้านฮาลาล เพื่อเพิ่มโอกาสการทำงาน สร้างงานสร้างอาชีพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักสูตรอิสลามศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาจึงควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ประกอบการพิจารณาการปรับปรุงหลักสูตร หรือจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษาขึ้นใหม่ในระดับอุดมศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียนต่อไป

1.2 ควรมีการศึกษาความต้องการและความคาดหวังของผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการผลิตบัณฑิต เช่น บัณฑิตศิษย์เก่า ผู้ใช้บัณฑิต และผู้ปกครอง เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยถึงความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรอิสลามศึกษาที่จัดทำขึ้นและใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรอิสลามศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

บรรณานุกรม

- จารุวัจน์ สองเมือง. (2558). การสัมมนาครูอิสลามศึกษาพันธุ์ใหม่สู่การเปลี่ยนแปลงการศึกษา **ในศตวรรษที่ 21**. เอกสารประกอบการสัมมนาสาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี วันเสาร์ ที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2558.
- ทวี น้อยพอม, มะรอนิง สาแลมิง. (2561). **บทบาทอาหารฮาลาลในมิติของบัญญัติอิสลามและเศรษฐกิจ**. เอกสารการประชุมนำเสนองานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา. มหาวิทยาลัยรังสิต ครั้งที่ 13 ปีการศึกษา 2561. หน้า 2333-2344
- อึ้ง บัควี. (2542). **ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2554). **การจัดการหลักสูตรและการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- รัชดา ธรรมเจริญ , วิทวัส ดิษยะศริน สัตยารักษ์ และเจตน์สฤกษ์ สักขพันธ์. (2557). **ความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการจัดการของนักศึกษามหาวิทยาลัยหาดใหญ่**. การประชุมมหาดใหญ่วิชาการ ระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 5 วันที่ 16 พฤษภาคม 2557 ณ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). **การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : บริษัท อาร์ แอนด์ ปริ้นท์ จำกัด
- วิลาสินี ป้องศรี และ สุภารีวรรณ ขอบสงวน. (2547). **ความคาดหวังและการปฏิบัติจริงต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ตามทัศนะของนักศึกษาสาขาการศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีการศึกษา 2547**. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- วิศรุต เลาะวิถี. (2561). **รายงานผลการดำเนินการของหลักสูตรประจำปีการศึกษา 2561**. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
- สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). **รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การปฏิรูปอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558). **กรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552**. (ออนไลน์) <https://www.acad.nu.ac.th/devcourse/docs>, 20 พฤศจิกายน 2564
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2021). **อาหารฮาลาล-มังสวิรัต-ออร์แกนิก-ฟังก์ชัน** (ออนไลน์) <http://www.tpsa.moc.go.th/th/node/11095>, 20 เมษายน 2565
- สัจด์ อุทรานันท์. (2532). **พื้นฐานและการพัฒนาหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร : มิตรสยาม
- สุชาดา สุกจิตตร. (2562). **คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษสถาบันอุดมศึกษา ระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต**. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2564) หน้า 145-156
- อภาภรณ์ สุขหอม และคณะ. (2563). **“ศักยภาพและความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาลของจังหวัดท่องเที่ยวหลักในประเทศไทย”** วารสารชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน) หน้า 233-243

- อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต. (2558). **ปรัชญาการศึกษาอิสลาม**. สงขลา: บันลือการพิมพ์.
(ออนไลน์) <https://www.pharmacy.mahidol.ac.th>, 9 กันยายน 2564
- อวภาส ฉันทศาสตร์รัศมี และผุสดี พลสารัมย์. (2562). **สาเหตุการลดลงของจำนวนนักศึกษาและแนวทางเลือกในการปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**. <http://utccmbaonline.com> 17 พฤษภาคม 2565
- Oliva, Peter F. (2009). **Developing the Curriculum. 7th ed.** Boston: Allyn and Bacon.
- Saylor, J.G. Alexander, W.M. **Curriculum Planning for Better Teaching and Learning.** 4th New York.: Holt, Rinehart, and Winston.
- Taba, Hilda. (1962). **Curriculum Development: Theory and Practice.** New York: Harcourt, Brace and World.
- Tyler, R.W. (1950). **Basic Principles of Curriculum and Instruction: Syllabus for Education 305.** Chicago: University Chicago Press.